

**«Η γλώσσα [ανάγνωση και η γραφή] ως τοπικά εδρασμένη
κοινωνική πρακτική: Δεδομένα από τη διδασκαλία της ελληνικής
γλώσσας σε παιδιά Ρομά»**

Τριανταφυλλιά Κωστούλη

ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

ΔΙΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

**‘ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ: Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ’**

9-10 Σεπτεμβρίου 2011

Στόχος της ανακοίνωσης

- Η παρούσα ανακοίνωση έχει σαν στόχο να παρουσιάσει τις βασικές αρχές του πλαισίου που το Πρόγραμμα **«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΡΟΜΑ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ»** προτείνει για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε τάξεις μικτής ικανότητας – σε παιδιά με την ελληνική ως πρώτη και ως δεύτερη γλώσσα και τα οποία προέρχονται από κοινότητες στις οποίες επικρατούν διαφορετικές στάσεις απέναντι στην ανάγνωση και τη γραφή – διαφορετικοί γραμματισμοί - από ό,τι στο σχολείο.

Στόχος του προγράμματος

- Στόχος του προγράμματος είναι τα παιδιά Ρομά να έρθουν στο σχολείο, να παραμείνουν στο σχολείο και να αναπτύξουν θετικές στάσεις προς τη μάθηση.
- Να συνειδητοποιήσουν το ρόλο του σχολικού γραμματισμού ως μοχλού για το μετασχηματισμό της πραγματικότητάς τους, για την εξάλειψη των παραγόντων εκείνων που συντελούν στη διαίωνιση των κοινωνικών ανισοτήτων.
- Αυτό που ενδιαφέρει συνήθως είναι τα παιδιά από γλωσσικές μειονότητες (π.χ. παιδιά Ρομά) να μάθουν να γράφουν και να διαβάζουν με τη στενή έννοια του όρου, αποκτώντας απλώς κάποιες δεξιότητες. Θα δείξω ότι αυτή η θεώρηση μπορεί να οδηγήσει σε αντίθετα αποτελέσματα.
- Η ανάγνωση και η γραφή στο συγκεκριμένο πρόγραμμα εκλαμβάνονται ως κοινωνικά τοποθετημένες δραστηριότητες διαλόγου με ποικίλα νοήματα αλλά και ως το μέσο που τα άτομα μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να δηλώσουν την αντίστασή τους σε επιβαλλόμενα νοήματα και εξουσιαστικές οπτικές.

- Μέσα από αυτή την προσέγγιση της ανάγνωσης και της γραφής - ως κοινωνικών διαδικασιών – στόχος μας είναι τα παιδιά Ρομά να γίνουν δημιουργικά υποκείμενα, δηλαδή άτομα που μπορούν – μέσα από την ενδυνάμωση της δικής τους φωνής αλλά και την κατανόηση των πρακτικών νοηματοδότησης του κόσμου που το σχολείο διδάσκει και η κυρίαρχη κουλτούρα χρησιμοποιεί - να ξεφύγουν από τον πολιτισμό της σιωπής, να διεκδικούν τα δικαιώματά τους.
- Η ενδυνάμωση της φωνής των υποκειμένων είναι η προϋπόθεση για την εμπλοκή σε στενού, παραδοσιακού τύπου δραστηριότητες σχολικού γραμματισμού.

Ισχύουσες ατομοκεντρικές προσεγγίσεις: Το μοντέλο του ελλείμματος

- Παραδοσιακά, τα προβλήματα των παιδιών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο σχολείο παρουσιάζονταν μέσα από ένα συγκεκριμένο μοντέλο – το μοντέλο του ελλείμματος. Το μοντέλο αυτό στηρίζεται σε μια συγκεκριμένη προσέγγιση της έννοιας του γραμματισμού ως μιας λίστας από δεξιότητες.
- Η προσέγγιση αυτή υποστηρίζει ότι η αποτυχία κάποιων μαθητών/-τριών στην κατάκτηση του σχολικού γραμματισμού οφείλεται σε ατομικούς παράγοντες, όπως η ελλιπής προσπάθεια, η έλλειψη κινήτρου, η μη αγάπη προς τη μάθηση κλπ.

Το ιδεολογικό μοντέλο: Η επικοινωνιακή δόμηση της ‘αποτυχίας’

- Σύμφωνα με τις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρήσεις –που συνθέτουν το ιδεολογικό μοντέλο- , ο σχολικός γραμματισμός δεν είναι η μοναδική μορφή γραμματισμού. Υπάρχουν ποικίλοι γραμματισμοί. Αναγνωρίζονται πλέον οι γραμματισμοί των τοπικών κοινοτήτων.
- Ο ‘γραμματισμός’ δεν συνιστά ένα στατικό πακέτο γνώσεων που μεταφέρονται από τον/την εκπαιδευτικό στους/τις μαθητές/τριες αλλά μια σειρά δεξιοτήτων, στρατηγικών και στάσεων απέναντι στα κείμενα που δομούνται μέσα από επικοινωνιακές διαδικασίες.
- ΒΑΣΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ: Τι είδους μαθησιακά πλαίσια δημιουργούνται στις σχολικές τάξεις;
- Με άλλα λόγια, οι αλληλεπιδράσεις μαθητών/-τριών – εκπαιδευτικού – κειμένων δεν είναι ουδέτερες - δομούν συγκεκριμένες μαθητικές εγγράμματος ταυτότητες αλλά και αποκλεισμούς από τις δεξιότητες και τις στρατηγικές του σχολικού γραμματισμού.
- Η έννοια του ελλείμματος ως προς τις κειμενικές δεξιότητες που χρειάζεται για να αλληλεπιδράσει με τα κείμενα ή η αποδυνάμωση της φωνής των μαθητών κατασκευάζεται μέσα από τις διεπιδράσεις που οικοδομούνται στη σχολική τάξη.

- Ο στόχος μας στο πρόγραμμα Ρομά είναι να διαμορφώσουμε θετικές προς τη μάθηση ταυτότητες.
- Να μετατρέψουμε τις σχολικές κοινότητες σε ένα ελκυστικό μαθησιακό περιβάλλον για τα παιδιά Ρομά όπου ακούγεται η φωνή των παιδιών.
- Αυτό γίνεται τόσο όταν τα παιδιά αυτά φέρνουν στοιχεία, πόρους από την τοπική κοινότητα στη σχολική τάξη αλλά και όταν εμπλέκονται σε δραστηριότητες σχολικού γραμματισμού.

ΙΣΧΥΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΡΟΜΑ

- Η υλοποίηση του στόχου αυτού – της ανάδειξης της φωνής των παιδιών - απαιτεί:
 - (α) καλλιέργεια της κριτικής επίγνωσης των εκπαιδευτικών για τον τρόπο με τον οποίο οι πρακτικές τους στο σχολείο συμβάλλουν στη διαιώνιση στερεοτύπων και στην άνιση πρόσβαση των ατόμων στη γνώση.
 - (β) αναδιάρθρωση των εγχειριδίων και των Λόγων που αυτά διατυπώνουν για την καλλιέργεια του γραμματισμού στο σχολικό πλαίσιο.

Τα εγχειρίδια καταπνίγουν τη φωνή των παιδιών;

- Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι πιστοί αναπαραγωγοί των εγχειριδίων. Μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στη διάρθρωση μιας ενότητας. Το ζήτημα είναι αν οι αλλαγές αυτές είναι αλλαγές που υπηρετούν τη γενικότερη φιλοσοφία περί μάθησης ή είναι αλλαγές που μετασχηματίζουν σημαντικά τους Λόγους – το ιδεολογικό πλαίσιο που το σχολείο μέσα από τα εγχειρίδια δομεί, τις ταυτότητες που διαμορφώνει.
- Δεν υπάρχει ερευνητικό υλικό για την επικοινωνιακή δόμηση της ‘αποτυχίας’ σε σχολικές τάξεις ή της απόσυρσης από το διάλογο που συντελείται στη σχολική τάξη.
- Θα δείξω ότι μέσα από τις δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής κειμένων που προτείνονται και από τον τρόπο που αυτές οι δραστηριότητες διαπλέκονται, τα εγχειρίδια καταπνίγουν τη φωνή των μαθητών και διαμορφώνουν σταδιακά ταυτότητες ελλειμματικές.
- Τα παιδιά χρειάζονται γνώσεις και δεξιότητες από άλλα – μη σχολικά - πλαίσια για να υπερβούν τις ταυτότητες αυτές.

Εγχειρίδια Β' Γυμνασίου

- Επιλέγω για τη διερεύνηση αυτή τα εγχειρίδια του Γυμνασίου και ειδικότερα της Β' Γυμνασίου.
- Γιατί; Μέσα από τις διδακτικές ενότητες και τις σχετικές δραστηριότητες προτείνουν τρόπους και στρατηγικές μετάβασης από τη γλώσσα της κοινής, καθημερινής εμπειρίας στις πιο αφηρημένες και απαιτητικές γλωσσικές χρήσεις.

Τρόποι κριτικής ανάγνωσης εγχειριδίων

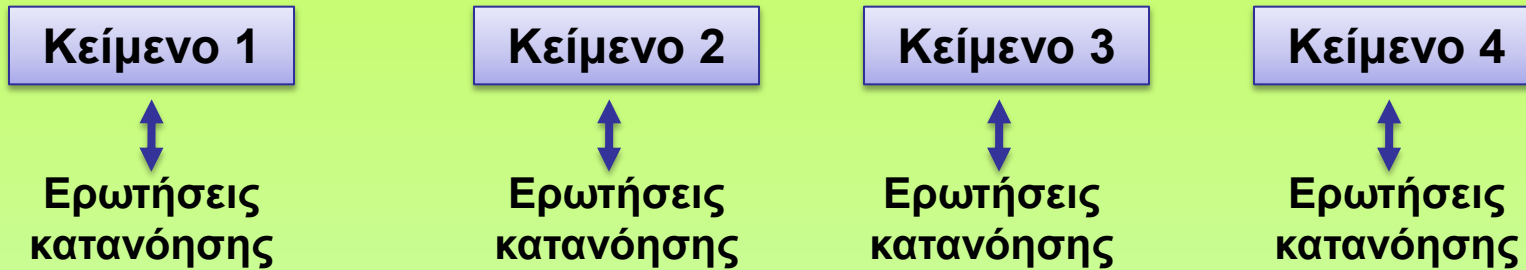
- Τα δύο μοντέλα μας οδηγούν σε διαφορετικούς τρόπους ανάγνωσης και ανάλυσης των εγχειριδίων.
- Τη γνωστική/διαμερισματοποιημένη θεώρηση: απαιτεί να απαριθμήσουμε την ύλη που κατακτάται σε κάθε μια από τις δεξιότητες χωριστά (ανάγνωση, γραφή, ομιλία, ακρόαση). Η μη κατάκτηση της ύλης διαφοροποιεί τους μαθητές σε 'καλούς' και 'αδύναμους' αναγνώστες, συγγραφείς κλπ.
- Την ενοποιημένη θεώρηση: απαιτεί να μελετήσουμε πώς μέσα από τις δραστηριότητες διαμορφώνεται μια περισσότερο ή λιγότερο συνεκτική κουλτούρα νοημάτων και μια σειρά από εγγράμματες ταυτότητες. Πόσο συνεκτικά δεμένες είναι οι ενότητες; Τι αποτέλεσμα έχει η έλλειψη συνεκτικότητας στις μαθητικές ταυτότητες που αναδύονται; (Θα δείξω ότι στην ίδια ενότητα, ένας μαθητής μπορεί να αξιολογηθεί ως 'καλός' και ως 'αδύναμος' ταυτόχρονα).
-

Απαιτητικές γλωσσικές χρήσεις: Η γλώσσα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

- Σε γενικές γραμμές, η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συναρτάται με την κατάκτηση απαιτητικών γλωσσικών χρήσεων.
- Η γλώσσα δεν χρησιμοποιείται για να συνοδεύσει δράσεις ή να παρουσιάσει δράσεις με τρόπο συναφή με την εμπειρία όπως συμβαίνει σε μια αφήγηση αλλά επιτελεί συγκροτησιακό ρόλο.
- Οι ορισμοί, οι γενικεύσεις, οι υποθέσεις, η ανάκληση πληροφοριών, οι ταξινομήσεις, οι κατηγοριοποιήσεις συνιστούν απαιτητικές γλωσσικές χρήσεις, μια και οι μαθητές/-τριες καλούνται να δομήσουν οντότητες μέσα από τη γλώσσα (π.χ. όροι όπως 'επίτευξη', 'πραγμάτωση', 'θερμική ενέργεια' κλπ.) αλλά και να συσχετίσουν αυτές μέσα από συνδέσεις (που δεν δηλώνονται με συνδέσμους (επομένως, κατόπιν) αλλά με ρήματα (π.χ. 'συντελεί', 'απορρέει' κλπ.) και τρόπους οργάνωσης πληροφοριών σε συνεχή κείμενα.
- Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα παιδιά καλούνται να παραγάγουν αλλά και να επεξεργαστούν γλωσσικά απαιτητικά κείμενα. Μέσα από ποιες υποβοηθητικές διαδικασίες πραγματώνεται η μετάβαση στη διαφορετική αυτή σύλληψη της γλώσσας ως μέσου συγκρότησης του κόσμου και η κατάκτηση – η μετάβαση, δηλαδή, από την άμεση στη μη άμεση, κοινή εμπειρία;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ

A. Εισαγωγικά κείμενα:

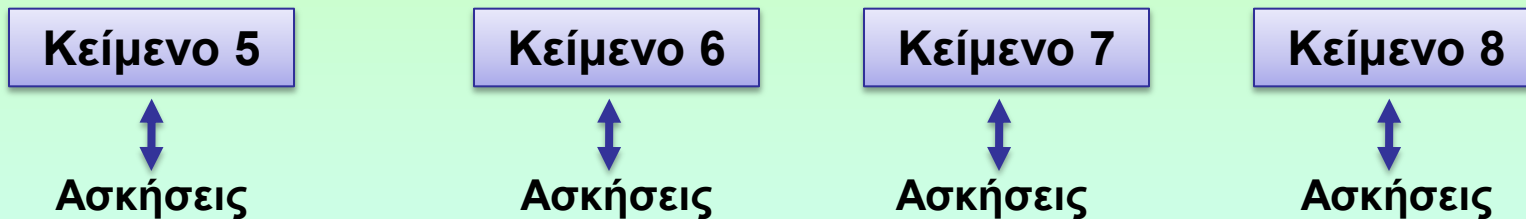

B₁. Γραμματική

B₂.

Γ.

Δ₁. Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Δ₂. Άλλοι τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Ε. Λεξιλόγιο

Στ. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου

Αρχικές ενότητες: Η διαμόρφωση του 'επιφανειακού' αναγνώστη

- ΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ: ΑΘΡΟΙΣΤΙΚΗ ΛΟΓΙΚΗ –ΜΗ ΣΥΝΕΚΤΙΚΗ ΔΟΜΗ
- Τα κείμενα παρατίθεται σε σειρά. Δεν διαλέγονται μεταξύ τους.
- Η κατανόηση των κειμένων που απαρτίζουν μια ενότητα στηρίζεται/ καλλιεργεί τις ίδιες στάσεις απέναντι στο κείμενο και τις ίδιες δεξιότητες: ικανότητα εντοπισμού πληροφοριών που δηλώνονται στην επιφάνεια του κειμένου (ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ).
- Η ανάγνωση/επεξεργασία κειμένων ως μη διαλογική διαδικασία αντιπαράθεσης με τα νοήματα.
- Πέρα από το γεγονός ότι τα κείμενα που χρησιμοποιούνται είναι αποσπάσματα, οι αρχικές ενότητες περιλαμβάνουν δύο ή περισσότερα κείμενα που είναι γλωσσικά οικεία στα παιδιά και ένα γλωσσικά απαιτητικό κείμενο - η κωδικοποίηση αφορά πληροφορίες μη συναφείς με την εμπειρία. Η βαθύτερη κατανόηση των κειμένων αυτών απαιτεί μελέτη της γλώσσας και της πληροφοριακής οργάνωσης για να αναδειχθούν οι θέσεις του συγγραφέα, πώς δηλώνονται γλωσσικά και το πώς ο/η συγγραφέας τοποθετείται απέναντι σε ένα θέμα.
- Με ποιο τρόπο βοηθούνται οι μαθητές να 'διαβάσουν' το κείμενο αυτό πέρα από την επιφάνεια, αναγνωρίζοντας τους ενδείκτες που ο συγγραφέας χρησιμοποιεί; Στην αρχική ενότητα δεν προτείνονται συγκεκριμένες στρατηγικές.

Βασικοί ορισμοί

- Ως γλωσσικά απαιτητικά ονομάζουμε τα κείμενα στα οποία οι προτάσεις δεν απηχούν γεγονότα με τη σειρά που αυτά έχουν εξελιχθεί.
- Τα γλωσσικά απαιτητικά κείμενα στηρίζονται σε ονοματοποιήσεις και γραμματικές μεταφορές, σύνθετους (ονοματικούς και ρηματικούς) μηχανισμούς συνοχής κλπ.

Κείμενο 4 [Οι νέες τεχνολογίες θα αλλάξουν την εκπαίδευση]

Ακόμα και οι πιο παραδοσιακοί παιδαγωγοί έχουν αντιληφθεί πλέον ότι η τεχνολογία παρέχει στην εκπαίδευση πρωτόγνωρες δυνατότητες και την ωθεί προς ενδιαφέρουσες αλλαγές. Για παράδειγμα, μας επιτρέπει να διερευνούμε υποθετικά ερωτήματα, να προσομοιώνουμε καταστάσεις και φαινόμενα, να κάνουμε ορατά πράγματα που διαφορετικά θα έμεναν αόρατα και να κατανοούμε με σαφήνεια αφηρημένες έννοιες. Αυτή η παραδοχή δεν έγινε βεβαίως από τη μια μέρα στην άλλη.

Ο πρώτος στόχος που θέτει η κοινωνία του 21ου αιώνα για την αλλαγή του σχολείου είναι η εκπαίδευση να αρχίζει με βάση τις ανάγκες του μαθητή. Αντί δηλαδή το παιδί να προσαρμόζεται σε ένα πρόγραμμα σπουδών, θα πρέπει το πρόγραμμα αυτό να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του παιδιού. Οι πολυπληθείς τάξεις παιδιών με το ενιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα και σύστημα βαθμολόγησης κρίνονται πλέον ανεπαρκείς και ζητούνται αλλαγές που θα επιτρέψουν την κάλυψη των αναγκών κάθε παιδιού, τώρα και στο μέλλον.

Ο αμέσως επόμενος στόχος της αλλαγής είναι να αλλάξει το περιβάλλον μάθησης. Και εδώ εμφανίζεται πλέον ως πολύτιμος αρωγός η νέα τεχνολογία με τις δυνατότητες που παρέχει. Η τάξη του αυριανού σχολείου δε θα περικλείεται πλέον από τους γνωστούς τέσσερις τοίχους, αλλά θα «μεταφέρεται» όπου το παιδί μπορεί να μάθει: κάθε τάξη θα είναι συνδεδεμένη μέσω του διαδικτύου με έναν απέραντο ιστό μάθησης, όπου το παιδί θα μπορεί να στραφεί για να αναζητήσει γνώσεις, παραδείγματα, απαντήσεις και λύσεις στα θέματα που του ανατέθηκαν, να συζητά με συμμαθητές που έχουν το ίδιο θέμα, να συμμετέχει σε ομάδες εργασίας και παρέες με κοινά μορφωτικά ενδιαφέροντα. Η τηλεεκπαίδευση και τα CD πολυμέσων θα είναι τα βασικά εργαλεία αυτής της τάξης.

Παράλληλα, όμως, θα πρέπει να αλλάξει και ο ρόλος του δασκάλου. Από τον ως τώρα ρόλο του μεταδότη γνώσης, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να περάσει σε εκείνον του καθοδηγητή της αυτοδιδασκαλίας των μαθητών. Με άλλα λόγια, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία για να εντοπίζει τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες κάθε μαθητή ώστε να του βρίσκει τα κατάλληλα μονοπάτια αναζήτησης της γνώσης, ο εκπαιδευτικός θα επιστρέφει στον αυθεντικό –και ξεχασμένο– ρόλο του σωκρατικού δασκάλου. Θα πάψει πλέον να βλέπει τους μαθητές του ως παθητικούς αποδέκτες της διδασκαλίας του και θα τους παρέχει ευρύτερα χρονικά περιθώρια να κρίνουν, να σκέφτονται, να εφαρμόζουν, να συνθέτουν και να οραματίζονται. Ο δάσκαλος θα είναι το επίκεντρο της αναζήτησης της γνώσης, αλλά ποτέ πια η αυθεντία. Ο Σωκράτης, δυόμισι χιλιάδες χρόνια μετά, φαίνεται ότι είχε –και σε αυτό– δίκιο.

T. Καφαντάρης, «Οι 10 τεχνολογικές καινοτομίες που θα αλλάξουν την εκπαίδευση», ένθετο «ΒΗΜΑΣCIENCE», εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 12/1/2003 (Διασκευή)

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Πώς μπορεί να βοηθήσει η τεχνολογία, ώστε ν' αλλάξει το «περιβάλλον μάθησης» στο σχολείο;
- 2 Ποιος ρόλος προδιαγράφεται για το δάσκαλο στο σχολείο του μέλλοντος στο οποίο θα αξιοποιείται η τεχνολογία;

Το είδος του μαθητή ως συγγραφέα που διαμορφώνεται στην αρχή του εγχειριδίου

- Να κατανοεί οδηγίες που αφορούν τη δόμηση παραγράφων ή τη σύνδεση προτάσεων με συνδέσμους και να τις ακολουθεί.
- Η παραγωγή γραπτού λόγου ισοδυναμεί με την παραγωγή παραγράφων. Η αξιολόγηση ενός γραπτού κειμένου συνδέεται με τη μελέτη συνδετικών στοιχείων.
- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Δ2

Άλλοι τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Δ2α Σύγκριση-Αντίθεση

Κείμενο 7 [Αστερίξ]

Αστερίξ, ο ήρωας αυτών των περιπετειών. Μικρόσωμος πολεμιστής αλλά παμπόνηρος και με κοφτερό μυαλό, του εμπιστεύονται χωρίς αμφιβολίες όλες τις επικίνδυνες αποστολές, για τις οποίες συνήθως καταστρώνει και το σχέδιο δράσης. Ο Αστερίξ αντλεί την υπεράνθρωπη δύναμή του από το μαγικό ζωμό του Δρυΐδη Πανοραμίξ.

Οβελίξ, ο αχώριστος φίλος του Αστερίξ. Μεγάλων σωματικών διαστάσεων, προμηθευτής μενίρ σε ολόκληρη την επικράτεια και μεγάλος εραστής του ψητού αγριογούρουνου! Είναι πάντοτε έτοιμος να ακολουθήσει τον Αστερίξ σε μια νέα περιπέτεια και ας μην καταλαβαίνει πάντοτε τι ακριβώς συμβαίνει, αρκεί να υπάρχουν αγριογούρουνα και τρανοί καυγάδες! Η δύναμή του είναι ατελείωτη, επειδή είχε βουτήξει στη μαρμίτα με το μαγικό ζωμό, όταν ήταν μικρός.

R. Goscinny – A. Uderzo, *Αστερίξ ο Γαλάτης*, μτφρ. Ι. Μαραντέι, εκδ. ΜΑΜΟΥΘΚΟΜΙΞ, 1994 (διασκευή)

Δ2β Διαίρεση

Κείμενο 8 [Δωμάτια Εποχής στα Γιάννενα]

Τα τελευταία όμως χρόνια παρατηρείται μια ακόμα πιο ενδιαφέρουσα τάση, καθώς ανοίγουν μικρά ξενοδοχεία σε ιστορικά κτίρια, είτε μέσα στο Κάστρο είτε έξω από αυτό, πάντα όμως στα όρια της παλιάς πόλης. Ο πρώτος ξενώνας που λειτούργησε μέσα στο Κάστρο αποτελεί και σήμερα μια από τις πιο αξιοπρόσεκτες επιλογές διαμονής. Στεγάζεται σε ένα απλό γιαννιώτικο σπίτι των αρχών του 20ού αιώνα και τα δωμάτιά του, αν και λιτά, έχουν ατμόσφαιρα. Η δεύτερη επιλογή, αν θέλετε να μείνετε εντός του Κάστρου, βρίσκεται σε έναν από τους πιο κεντρικούς δρόμους του παραδοσιακού οικισμού, στην Ανδρόνικου Παλαιολόγου, και στεγάζεται σε ένα πέτρινο εβραϊκό σπίτι. Τρίτη επιλογή: λίγο έξω από το κάστρο, δίπλα στη μητρόπολη, υπάρχει ένα παλιό κτίριο του 18ου αιώνα, το οποίο ανακαινίστηκε και μετατράπηκε σε ένα μικρό ξενώνα 9 δωματίων.

Ενημερωτικό φυλλάδιο της Νομαρχιακής Επιτροπής Τουρισμού Ιωαννίνων με τη συνεργασία του ΕΟΤ και του Δήμου Ιωαννίνων

περ. *Αθηνόραμα*, 2004

Δ2γ Αιτιολόγηση

Κείμενο 9 [Γιατί κάνουμε ράφτινγκ]

Το ράφτινγκ είναι ο ιδανικός τρόπος για να πλησιάσουμε την ομορφιά της φύσης. Περισσότερο κι από την έκκριση αδρεναλίνης, απ' το πνεύμα ομαδικότητας, το ράφτινγκ μάς προσφέρει πρόσβαση σε υδάτινα τοπία που δεν μπορείς να τα γνωρίσεις με κανέναν άλλο τρόπο. Επιπλέον το ράφτινγκ είναι μια ήπια δραστηριότητα, που μπορούν να τη γευτούν παιδιά και μεγάλοι. Αρκεί να βρίσκονται σε καλή φυσική κατάσταση, να ξέρουν κολύμπι και φυσικά να σέβονται τη δύναμη του νερού και να ακολουθούν πιστά τις οδηγίες του συνοδού.

περ. Αθηνόραμα, 2004

<http://67.18.47.148/com/index/sport-fun/text/potamia/kayak/kayak.asp>

Δ2δ Ορισμός

Κείμενο 10 [«Πολιτισμός»]

Με τον όρο «Πολιτισμός» οι κοινωνικοί επιστήμονες δεν εννοούν μόνο τις τέχνες και τα πνευματικά δημιουργήματα των ανθρώπων. Ο πολιτισμός περιλαμβάνει επιπλέον κοινούς κώδικες επικοινωνίας (π.χ. τη γλώσσα), αξίες (π.χ. δημοκρατία, ελευθερία κτλ.), πεποιθήσεις (τα πιστεύω των μελών για τον κόσμο γύρω τους), κανόνες συμπεριφοράς (π.χ. ήθη και έθιμα), καθώς και τους κοινωνικούς θεσμούς και τις κοινωνικές δομές.

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Γ΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003

Δ2ε Συνδυασμός τρόπων ανάπτυξης

Κείμενο 11 [Οι παλιές αθηναϊκές αποκριές]

Κι εδώ είχε συμβεί ό,τι συμβαίνει παντού με τους Νεοέλληνες. Όλος ο κόσμος, που είχε συρρεύσει στου Ψυρρή ή στην Πλάκα, είχε πάει να δει να γλεντάν – κι όχι για να γλεντήσει ο ίδιος. Στους λασπωμένους και σκοτεινούς δρομίσκους περιφερόταν ένα πλήθος όλων των κοινωνικών τάξεων κι όλων των αθηναϊκών συνοικιών, που όπως ο γερο-Δήμος του τραγουδιού, ζητούσε τη χαρά «πότ' εδώ, πότ' εκεί» – χωρίς να τη βρίσκει, φυσικά, αφού όλοι είχαν εκστρατεύσει με το ίδιο πρόγραμμα. Έβλεπε κανένας ομίλους κυρίων και

κυριών του καλού κόσμου να σταματάν έξω από κάθε ταβέρνα και να κοιτάζουν περίεργα – όπως κάνουν οι επισκέπτες των ζωολογικών κήπων μπρος από τα κάγκελα των θηρίων. Κοίταζαν – και προχωρούσαν πάρα πέρα για να επαναλάβουν το ίδιο...

Κώστας Ουράνης, *Ταξίδια: Ελλάδα*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1998

Ακούω και μιλώ

1. Εντοπίστε τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ Αστερίξ και Οβελίξ (κείμε. 7).
2. Ο συντάκτης του κειμένου 8 μας προτείνει ορισμένα ξενοδοχεία στα Γιάννενα. Με ποιο τρόπο αναλύει τις λεπτομέρειες της παραγράφου;
3. Με βάση τα στοιχεία του κειμένου 9 προσπαθήστε να πείσετε ένα φίλο ή τους συμμαθητές σας ότι είναι καλό να γνωρίσουν το ράφτινγκ.
4. Ο συντάκτης του κειμένου 10 επιχειρώντας να ορίσει τον όρο «πολιτισμός» προσπαθεί να επεκτείνει τον όρο αυτό και σε άλλους τομείς. Ποιοι είναι αυτοί;

Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε μία παράγραφο με θεματική πρόταση τη σύγκριση των δύο προσώπων (Αστερίξ-Οβελίξ). • Στη συνέχεια αναπτύξτε τις λεπτομέρειες καταγράφοντας πρώτα τις ομοιότητες και μετά αντιπαραθέστε μία μία τις διαφορές. • Μπορείτε να κάνετε την ίδια άσκηση συγκρίνοντας δύο ιστορικά πρόσωπα.
2. Προσπαθήστε να αναπτύξετε μία παράγραφο για τα αξιοθέατα του τόπου σας που αξίζει να επισκεφτεί κάποιος διαιρώντας τα αξιοθέατα αυτά σε κατηγορίες (π.χ. ιστορικά κ.ά.).
3. Σε μία παράγραφο 8-10 γραμμών επιχειρήστε να δικαιολογήσετε σε μια φιλική σας παρέα γιατί θα επιλέγατε ένα συγκεκριμένο άθλημα ή χόμπι (π.χ. ποδόσφαιρο, ορειβασία, κολύμβηση κτλ.).

Μαθαίνω ότι:

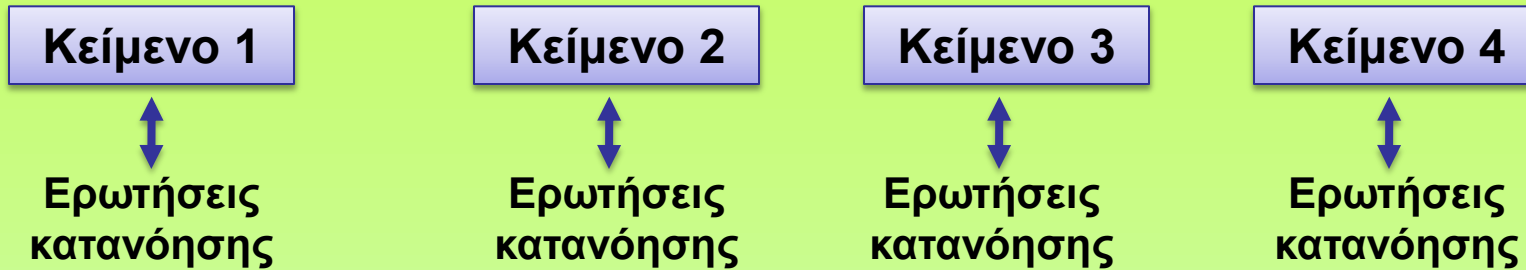
- Οι λεπτομέρειες μιας παραγράφου είναι δυνατόν να αναλυθούν με διάφορους τρόπους, όπως: α) συγκρίνοντας δύο όμοιες ή διαφορετικές συνήθως καταστάσεις, έννοιες, πρόσωπα κτλ., β) χρησιμοποιώντας επιχειρήματα και άλλες αποδείξεις για να αιτιολογήσουμε μια θέση-άποψη, γ) διαιρώντας μια έννοια σε μικρότερα μέρη για να την παρουσιάσουμε καλύτερα, δ) προσπαθώντας να ορίσουμε/παραρουσιάσουμε το περιεχόμενο μιας έννοιας τονίζοντας τη βασική της διαφορά από άλλες ομοειδείς. Βέβαια, στις περισσότερες παραγράφους που γράφουμε ή συναντάμε σε διάφορα κείμενα χρησιμοποιούνται περισσότεροι από ένας τρόποι ανάπτυξης, οπότε μιλάμε για συνδυασμό τρόπων-μεθόδων ανάπτυξης μιας παραγράφου (κείμε. 11).

ΕΞΕΛΙΣΣΟΜΕΝΟ ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΑΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΩΝ

- Το κειμενικό αυτό σύμπαν αναπτύσσεται σταδιακά με τον ίδιο ή διαφορετικό τρόπο; Καθίσταται πιο συνεκτικό;
 - Θα δείξω ότι η αύξηση της συνεκτικότητας στο επιφανειακό επίπεδο– της αλληλεπίδρασης των δραστηριοτήτων - μιας ενότητας έχει ορισμένα ενδιαφέροντα αποτελέσματα – μη συνεκτικότητα στο βαθύτερο επίπεδο. Φέρνει στην επιφάνεια διαφορετικές συλλήψεις της έννοιας της επικοινωνίας και σύγκρουση διαφορετικών ταυτοτήτων.
 - Η ανάγνωση ορίζεται με έναν τρόπο – εντοπισμός πληροφοριών αφενός, μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες ενισχύεται ο αναγνώστης ως ‘επιφανειακός’ αναγνώστης.
- Ταυτόχρονα μέσα από άλλες δραστηριότητες, η παραγωγή κειμένων απαιτεί έναν πιο διευρυμένο ορισμό της ανάγνωσης που ποτέ δεν έχει διδαχθεί – επομένως, αξιολογείται ο ‘επιφανειακός’ αναγνώστης ως ‘αδύναμος’ αναγνώστης και ‘αδύναμος’ συγγραφέας.
- Στην ίδια ενότητα κατασκευάζονται δύο διαφορετικές εγγράμματα ταυτότητες.

Α. Εισαγωγικά κείμενα:

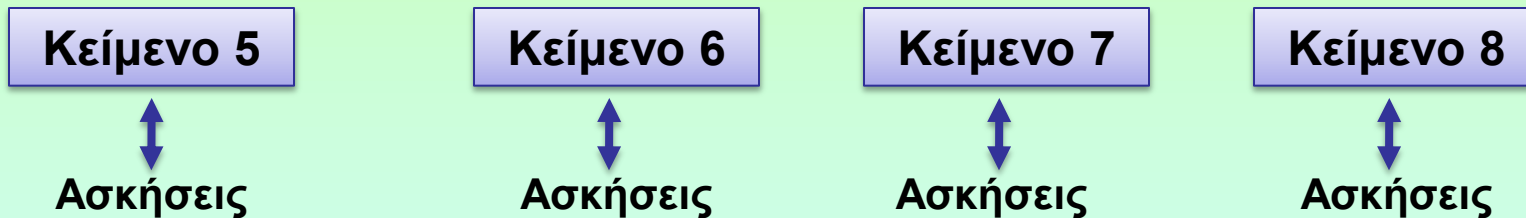

Β₁. Γραμματική

Β₂.

Γ.

Δ₁. Κειμενικές Δραστηριότητες

Δ₂. Άλλες κειμενικές δραστηριότητες

Ε. Λεξιλόγιο

Στ. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου

Κείμενο εκτός εγχειριδίου

Η διαμόρφωση του ‘αδύναμου’ αναγνώστη

- ΔΟΜΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ: Η ΓΡΑΦΗ ΩΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΔΙΑΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ
- Η ενότητα αποτελείται από περισσότερα του ενός γλωσσικά απαιτητικά κείμενα.
- Οι δραστηριότητες ανάγνωσης των αρχικών κειμένων λειτουργούν με τη συγκεκριμένη έννοια της κατανόησης: εντοπισμός επιφανειακών πληροφοριών.
- Η δραστηριότητα παραγωγής κειμένου – προφορικού ή γραπτού - απαιτεί μια μικρή αλληλεπίδραση με ένα κείμενο της ενότητας. Ένα από τα εισαγωγικά κείμενα αξιοποιείται ως μαθησιακός πόρος ή πλαίσιο για την παραγωγή συνεχούς λόγου.

- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Τι ήταν οι αστεροειδείς που θα συναντούσε ο Εξερευνητής Ι και πόσο επικίνδυνοι ήταν;
- 2 Με ποιο πείραμα ο Πουλ και ο Μπούμαν έλεγξαν την ακρίβεια των οργάνων του Εξερευνητή Ι και παράλληλα πήραν πληροφορίες για έναν αστεροειδή;
- 3 Ποιες σκέψεις κάνετε διαβάζοντας για τη δημιουργία του κόσμου ή την εξέλιξη του διαστήματος;

Κείμενο 2 [Πώς γεννήθηκε ο Ήλιος]

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τις τελευταίες δεκαετίες μάθαμε τόσα πολλά για τους πλανήτες του Ηλιακού Συστήματος, όσα δεν είχε γνωρίσει ο άνθρωπος σε ολόκληρη την ιστορία του πολιτισμού του. Το καταπληκτικό αυτό επίτευγμα το οφείλουμε στα παράξενα και μοναχικά διαστημικά ρομπότ που εξερεύνησαν και περιεργάστηκαν από κοντά τους διαστημικούς μας γείτονες. Χάρη στα αποτελέσματα των ερευνητικών αυτών εξορμήσεων είμαστε σήμερα σε θέση να γνωρίζουμε λεπτομέρειες που προηγουμένως δεν μπορούσαμε ούτε καν να φανταστούμε. Λεπτομέρειες που μας διηγούνται, για παράδειγμα, τη γέννηση και την εξέλιξη του Ηλιακού μας Συστήματος.

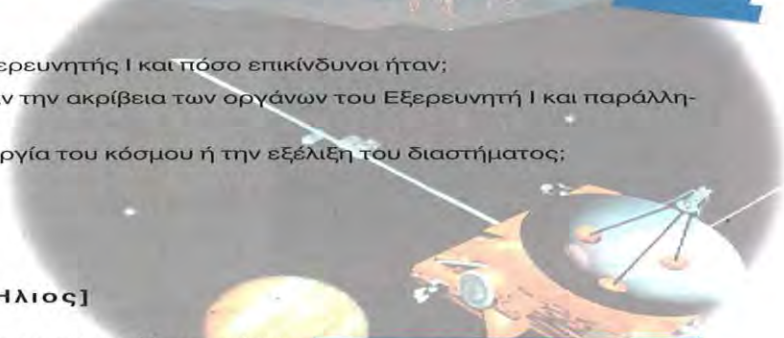
Πριν από πέντε δισεκατομμύρια χρόνια η περιοχή αυτή του Διαστήματος ήταν γεμάτη από άμορφα, πολύχρωμα σύννεφα αερίων και σκόνης. Ύλη σκορπισμένη από κοινά άστρα, ή εκτοξευμένη στην περιοχή αυτή από απόμακρα εκρηγνυόμενα άστρα. Σύννεφα αερίων και σκόνης που πλανιόνταν στο κενό και αναμειγνύονταν με άλλα σύννεφα, σχηματίζοντας έτσι θυλάκους μεγαλύτερης πυκνότητας, που προσέλκυαν όλο και περισσότερη ύλη με τη δύναμη της βαρύτητάς τους.

Εκατομμύρια χρόνια πέρασαν μέχρις ότου κάποια μικρή αστάθεια, που ίσως ήταν η έκρηξη ενός κοινοειδούς άστρου, τάραξε την ισορροπία του νεφελώματος, με αποτέλεσμα τη συμπύκνωσή του προς το κέντρο. Και καθώς η βαρύτητα έσπρωχνε τα άτομα όλο και πιο κοντά το ένα στο άλλο, οι συγκρούσεις τους παρήγαν θερμότητα. Βαθιά μέσα στα σύννεφα αυτά η θερμοκρασία ανέβαινε αργά αλλά σταθερά. Σε ένα πολύ μικρό κομμάτι του νεφελώματος αυτού η βαρύτητα επενεργούσε και δούλευε ακατάπαυστα, συγκεντρώνοντας όλο και περισσότερη ύλη, για να σχηματίσει αργότερα ένα απλό κιτρινωπό άστρο που μια μέρα θα το ονόμαζαν Ήλιο.

Διον. Σιμόπουλος, «Ήλιε, ήλιε αρχηγέ...», περ. «ΓΕΩ», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 27/05/2000

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Γιατί τις τελευταίες δεκαετίες μάθαμε τόσα πολλά για το Ηλιακό μας Σύστημα, όσα δεν είχαμε γνωρίσει σ' όλη την πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού;
- 2 Πώς φθάσαμε, ύστερα από εκατομμύρια χρόνια, από τα σύννεφα αερίων και σκόνης στη δημιουργία του Ήλιου;

Ο Ήλιος και τα διάφορα χαρακτηριστικά του, όπως φωτογραφήθηκε πρόσφατα από το τροχιακό αστεροσκοπείο «SOHO»

Ακούω και μιλάω

1. Παρακολουθήσατε στην τηλεόραση ένα ντοκιμαντέρ για το Γαλαξία μας. Ανάμεσα στις άλλες πληροφορίες ακούστηκε και ο όρος «έτη φωτός». Οι γονείς σας σας ζητούν να τους εξηγήσετε τι σημαίνουν οι όροι αυτοί. Προσπαθήστε να το κάνετε αξιοποιώντας το υλικό του κειμένου 3 και κυρίως το φωτογραφικό υλικό που το συνοδεύει.
2. Σε μια επίσκεψη του σχολείου στο Πλανητάριο του Ευγενίδειου Ιδρύματος ακούσατε πώς δημιουργήθηκε ο Ήλιος. Προσπαθήστε να μεταφέρετε αυτές τις πληροφορίες σ' ένα συμμαθητή σας που δεν μπόρεσε να έρθει στην επίσκεψη βασισμένοι στις πληροφορίες του κειμένου 2 και στις φωτογραφίες του Ήλιου που ακολουθούν.

Η φωτόσφαιρα,
η ορατή
επιφάνεια
του Ήλιου

Ο φωτεινός δίσκος
του Ήλιου

Το ηλιακό στέμμα
στη διάρκεια
μιας ολικής έκλειψης
του Ήλιου

περ. «ΓΕΩ»,
εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ, 27/05/2000

Διαβάζω και γράφω

1. Διαβάζοντας προσεκτικά την παράγραφο «Τι είναι το έτος φωτός» (κειμ. 3) υπογραμμίστε τη λέξη *έτος φωτός*. Με ποια λέξη αρχίζει η παρουσίαση του ορισμού; • Η λέξη *απόσταση* που ακολουθεί αναφέρεται σε κάτι γενικότερο; • Πιστεύετε ότι θα ήταν πλήρης ο ορισμός του έτους φωτός εάν σταματούσαμε σ' αυτή τη λέξη; • Η πρόταση που ακολουθεί *που καλύπτει... του φωτός* τι έρχεται να διευκρινίσει; • Ακολουθώντας τα ίδια βήματα, φτιάξτε ένα δικό σας ορισμό μιας λέξης που έχει σχέση με το διάστημα.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Με τον ορισμό προσπαθούμε να προσδιορίσουμε μια λέξη-έννοια διακρίνοντάς την από όλες τις άλλες.
- ▶ Η απόδοση του ορισμού μιας έννοιας είναι ιδιαίτερα απαιτητική εργασία αλλά πολύ ενδιαφέρουσα και χρήσιμη για τη γραπτή και προφορική μας επικοινωνία.
- ▶ Για την απόδοση ενός απλού ορισμού ξεκινάμε από την έννοια που θα ορίσουμε (την οριστέα έννοια), μεταβαίνουμε σε μια γενικότερη κατηγορία στην οποία εντάσσεται η έννοια (η λέξη αυτή λέγεται γένος) και καταλήγουμε στην παρουσίαση των στοιχείων που διαφοροποιούν την έννοια που ορίζουμε από όλες τις άλλες που ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Εντοπίζουμε δηλαδή τη διαφορά που διακρίνει την έννοιά μας από όλες τις υπόλοιπες. Ας δούμε μαζί ένα παράδειγμα:

Οριστέα έννοια	Γένος	Ειδιοποιός διαφορά
μικροσκόπιο (είναι)	το όργανο	που μεγεθύνει αντικείμενα πολύ μικρά για να τα δει το ανθρώπινο μάτι

- ▶ Εκτός από τους παραπάνω σύντομους ορισμούς υπάρχουν και οι πιο αναλυτικοί. Πιο συγκεκριμένα, αρχίζουμε με ένα σύντομο ορισμό της έννοιας και στη συνέχεια αναπτύσσουμε χωριστά καθένα από τα χαρακτηριστικά της έννοιας (προσέξτε το κείμενο 1 του Τετραδίου Εργασιών).

2. Διαβάστε τους παρακάτω ορισμούς, υπογραμμίστε τα βασικά τους στοιχεία (οριστέα έννοια, γένος, ειδιοποιός διαφορά) και μεταφέρετέ τα μέσα από τα κείμενα στον πίνακα που υπάρχει.

- Η διατύπωση του εγχειριδίου υπονοεί / θεωρεί ότι η υλοποίηση της δραστηριότητας αυτής απαιτεί στρατηγικές που τα παιδιά ήδη κατέχουν μέσα από προηγούμενες ενότητες: να εντοπίσουν συγκεκριμένες πληροφορίες και να μεταφέρουν αυτές σε έναν συμμαθητή τους.
- Ουσιαστικά, ωστόσο, η επιτυχής υλοποίηση της δραστηριότητας αυτής απαιτεί ένα διαφορετικό τύπο εγγράμματος υποκειμένου – διαφορετικό από αυτόν που διαμορφώθηκε μέχρι στιγμής.
- Το συγκεκριμένο κείμενο στο οποίο τα παιδιά καλούνται να ανατρέξουν είναι ένα γλωσσικά απαιτητικό κείμενο για μαθητές/-τριες Β' Γυμνασίου. Το λεξιλόγιο αποτελεί έκφραση επιστημονικού γραμματισμού των φυσικών επιστημών.
- Η παραγωγή του κειμένου απαιτεί εξοικείωση με μια άλλη προσέγγιση των κειμένων – να έχουν αναπτύξει στρατηγικές ανάγνωσης γλωσσικά απαιτητικών κειμένων, να γνωρίζουν άλλους λεξιλογικούς όρους που να απλοποιούν το επιστημονικό ύφος λόγου αλλά να αποδίδουν τα νοήματα, να συνθέσουν πληροφορίες από άλλες πηγές κλπ.
- Τις στρατηγικές αυτές δεν τις διδάσκει το εγχειρίδιο.

- Ως αποτέλεσμα, ο ‘επιφανειακός’ αναγνώστης – ο αναγνώστης που έμενε στην επιφάνεια του κειμένου - και μπορούσε να εντοπίζει συγκεκριμένες πληροφορίες – μέσα από μια τέτοια δραστηριότητα μετατρέπεται σε ‘αδύναμο’ ομιλητή/-τρια, μια και πρέπει να έχει στη διάθεσή του/της ένα μεγαλύτερο εύρος στρατηγικών για να προσεγγίσει το κείμενο, να συνδυάσει τις πληροφορίες του κειμένου με τους επιστημονικούς όρους που οι εικόνες προτείνουν και να δημιουργήσει ένα κατανοητό στο συμμαθητή του κείμενο.
- Ίσως το κείμενο αυτό, για να είναι κατανοητό, να πρέπει να συνδυαστεί με ένα σχεδιάγραμμα της διαδικασίας που ακολουθήθηκε για να δημιουργηθεί ο Ήλιος.

Αναπλαισίωση πληροφοριών (recontextualization).

- Η υλοποίηση της δραστηριότητας εισάγει μια νέα στρατηγική – αναπλαισίωση των πληροφοριών ενός κειμένου.
- Η αναπλαισίωση γίνεται σε ένα γλωσσικά απαιτητικό κείμενο που πρέπει να προσεγγιστεί ως ‘ολότητα’. Οι πληροφορίες χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ενός κειμένου επεξήγησης στο ίδιο κειμενικό είδος με το αρχικό κείμενο.

- Ένα επιπλέον παράδειγμα.

Ακούω και μιλώ

1. Σας αρέσει ο τρόπος που οργανώνει το μάθημά του ο δάσκαλος στο απόσπασμα του κειμένου 2; • Για ποιους λόγους;
2. Οργανώνετε μια συζήτηση στο σχολείο σας με θέμα: «Αναζητώντας ένα σύγχρονο διαφορετικό σχολείο».
 - Στην αρχή ένας μαθητής θα παρουσιάσει μια περιγραφή του σχολείου που προτείνει ο συγγραφέας του κειμένου 4.
 - Στη συνέχεια ο καθένας από εσάς να περιγράψει πώς θέλει να είναι το σχολείο στο μέλλον. Μπορείτε να ξεκινήσετε την περιγραφή σας από το σχολικό χώρο (κτίριο, αίθουσες), το διδακτικό υλικό και να συνεχίσετε με τους εκπαιδευτικούς, τον τρόπο διδασκαλίας κτλ.

Διαβάζω και γράφω

1. Ανατρέξτε στα βιβλία Ιστορίας και συλλέξτε στοιχεία για την εκπαίδευση στην Αρχαία Ελλάδα και στο Βυζάντιο. • Κάντε μια σύντομη γραπτή παρουσίαση αυτών των μορφών εκπαίδευσης και ανακοινώστε τη στους συμμαθητές σας.
2. Ένας φίλος σας που μένει μακριά σάς γράφει ότι σκέφτεται να εγκαταλείψει το σχολείο. Γράψτε του μια απάντηση τονίζοντας τους λόγους για τους οποίους πρέπει να το συνεχίσει.
3. Για τη μαθητική εφημερίδα που θα εκδώσετε στην επόμενη Διαθεματική εργασία σάς ζητούν να γράψετε ένα σύντομο άρθρο (2-3 παραγράφων) στο οποίο θα παρουσιάζετε τα προβλήματα του σχολείου σας και στη συνέχεια τις προτάσεις σας για τη βελτίωσή του στο άμεσο μέλλον.

- Προσέξτε πώς θα οργανώσετε το κείμενό σας (συμβουλευτείτε και τη θεωρία για τη συνοχή ευρύτερου κειμένου).
- Πόσες παραγράφους έχει;
- Ποιο θέμα θέτει η καθεμία;
- Πώς συνδέονται οι παράγραφοι μεταξύ τους;
- Έχει αλληλουχία το κείμενό σας;
- Πώς την εξασφαλίσατε;
- Προσπαθήστε να αξιολογήσετε με βάση τους άξονες αυτούς το κείμενό σας.

Ακούω και μιλώ

1. Παρακολουθήσατε στον κινηματογράφο μια ταινία επιστημονικής φαντασίας (όπως αυτή στη διπλανή αφίσα) που σας άρεσε ιδιαίτερα. Παρουσιάστε την υπόθεση του έργου στην παρέα σας και στη συνέχεια σταθείτε ιδιαίτερα στα ειδικά εφέ της ταινίας.
2. Αφού τους αναλύσατε γιατί σας άρεσε η ταινία, η συζήτηση επεκτείνεται στο αν υπάρχει ζωή στο Διάστημα. Χωρισμένοι σε δύο ομάδες, παρουσιάστε η κάθε πλευρά τα επιχειρήματά της.

Διαβάζω και γράφω

1. Στην πόλη σας διοργανώνεται ένας διαγωνισμός για τη συγγραφή διηγήματος επιστημονικής φαντασίας. Θέλοντας να συμμετάσχετε στο διαγωνισμό, γράψτε ένα τέτοιο διήγημα με κεντρικό πρωταγωνιστή τον εαυτό σας.
2. Έπειτα από μια επίσκεψη της τάξης σας στο Πλανητάριο και τη μελέτη αρκετών άρθρων, συζητάτε αν έχει νόημα η εξερεύνηση του διαστήματος και τα ποσά που ξοδεύονται γι' αυτή, τη στιγμή που στη Γη υπάρχουν τόσα προβλήματα (πεινά, φτώχεια κτλ.). • Σ' ένα κείμενο 2-3 παραγράφων επιχειρηματολογήστε καταγράφοντας τη θέση σας.

Διαθεματική εργασία

- Μετά τη σύντομη περιήγηση (είτε μέσα από κείμενα είτε μέσα από ψηφιακό υλικό) στο μαγικό κόσμο του διαστήματος, αποφασίσατε ως τάξη να οργανώσετε μια έκθεση με θέμα: «Ο μαγικός κόσμος του Σύμπαντος ως πηγή έμπνευσης για τον ανθρώπινο πολιτισμό».

Χωρισμένοι σε ομάδες:

1. Συλλέξτε ποικίλο υλικό (κείμενα, φωτογραφικό υλικό κτλ.) για το πώς «έβλεπαν» το Σύμπαν οι λαοί κατά την αρχαιότητα (Αρχαίοι Έλληνες, Ανατολικοί λαοί κτλ.).
2. Συγκεντρώστε ποικίλο υλικό για τη σχέση του πολιτισμού της εποχής μας με το Διάστημα (λογοτεχνικά κείμενα επιστημονικής φαντασίας, κινηματογραφικό υλικό κτλ.).
3. Οργανώστε μια επίσκεψη στο Πλανητάριο ή στο Εθνικό Αστεροσκοπείο με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών της τάξης και τις πληροφορίες που θα αντλήσετε από τους παρακάτω δικτυακούς τόπους.

Ο «Ηλιακός Δίσκος» που απεικονίζει το ηλιακό ημερολόγιο των Αρχαίων περ. «ΓΕΩ», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ, 27/05/2000

Αναπλαισίωση μέσα από διακειμενικότητα

- Τα παιδιά καλούνται να δημιουργήσουν ένα κειμενικό σύμπαν, να επεξεργαστούν κείμενα με ποικίλες γλωσσικές απαιτήσεις,
- να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο που οι συγγραφείς προσεγγίζουν ένα θέμα,
- να εντοπίσουν τι αναδεικνύουν και τι αφήνουν υπονοούμενο,
- Να ιεραρχήσουν τις πληροφορίες με τρόπο που να εκφράσουν τη δική τους φωνή – τη δική τους στάση απέναντι στο θέμα μέσα από διαπραγμάτευση (μερική, ολική αποδοχή, έμμεση αποδοχή κλπ.) των στάσεων των άλλων.

- Ενώ οι αρχικές ενότητες απαιτούν δραστηριότητες που αφορούν επιμέρους σημεία του κειμένου χωρίς να αναδειχθεί ο ρόλος τους ως στρατηγικών καθώς και άλλων στρατηγικών για τη διαπραγμάτευση των κειμένων, στις τελευταίες ενότητες τα παιδιά καλούνται να αξιοποιήσουν στρατηγικές για την επεξεργασία των κειμένων ως ολοτήτων προθέσεων, γλωσσικών δομών και οργάνωσης.
- Η όλη διαδικασία γίνεται για να κατακτήσουν τις στρατηγικές κι όχι για να εκφράσουν τη φωνή τους για ένα θέμα που τους/τις απασχολεί.

- Σε δύο διαφορετικά σημεία της ίδιας ενότητας απαιτούνται δύο διαφορετικές ταυτότητες αναγνωστών. Για την κατανόηση των εισαγωγικών κειμένων απαιτείται ο 'επιφανειακός' αναγνώστης – για την παραγωγή κειμένων από τα παιδιά ο 'κριτικός' αναγνώστης.
- Δεδομένου ότι συνυπάρχουν, μας οδηγεί στο να υποθέσουμε ότι για το εγχειρίδιο μεταξύ των δύο αυτών ταυτοτήτων δεν υπάρχει ποιοτική διαφορά. Διαφορετικά, θα έπρεπε να δημιουργηθούν μονοπάτια μετάβασης – μαθησιακές τροχιές από την επιφάνεια ενός κειμένου στην κριτική διερεύνηση των νοημάτων ενός κειμένου.
- Η αδυναμία να ανταποκριθεί στη δραστηριότητα ερμηνεύεται με βάση τη λογική του ελλείμματος στις κειμενικές του ικανότητες.
- Το έλλειμμα στην κειμενική χρήση της γλώσσας – στην παραγωγή αποτελεσματικών κειμένων - κατασκευάζεται μέσα από τη μη συνεκτική υφή που διέπει τις στρατηγικές που οι επιμέρους δραστηριότητες καλλιεργούν.

Μονοπάτια μετάβασης

- Αλλαγή στον τρόπο σύλληψη της έννοιας του κειμένου.
- Η παραγωγή κειμένων απαιτεί έναν διαφορετικό τρόπο ανάγνωσης – αλληλεπίδρασης με τα κείμενα.
- ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΙΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΝΟΗΜΑΤΟΣ: Να αναγνωρίσουν τη μερικότητα των νοημάτων των κειμένων, να προσεγγίσουν τα κείμενα ως ιστορικές και κοινωνικές οντότητες,
- ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Να επικεντρωθούν στο πώς ο συγγραφέας χρησιμοποιεί γλωσσικά στοιχεία, πώς οργανώνει τις πληροφορίες, ποιες πληροφορίες αναδεικνύει, ποιες δεν αναφέρει και την κοινωνική τους λειτουργία της προφορικότητας, της μείξης στοιχείων, της παραπομπής σε πηγές κλπ. Η παραγωγή κειμένου απαιτεί δεξιότητες πέρα από την συνοχή και την παραγραφοποίηση.
- ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ. Πώς ο συγγραφέας συμμετέχει σε ένα διάλογο με άλλους. Ποιες κοινωνικές θέσεις εκφράζει.

Στο νέο πλαίσιο προτείνουμε

- Ικανότητα κριτικής ανάγνωσης της ενότητας από τους/τις εκπαιδευτικούς. Αναδιάρθρωση της ενότητας με την επιλογή και την προσθήκη κειμένων που έχουν νόημα για τους μαθητές/-τριες.
- Κατάκτηση στρατηγικών επεξεργασίας νοημάτων – άρα ολόκληρων κειμένων. Η επεξεργασία νοείται ως μια επικοινωνιακή διαδικασία τοποθέτησης των αναγνωστών ως κοινωνικών υποκειμένων απέναντι στα κείμενα, που εκφράζουν ιδεολογία. Τα παιδιά μαθαίνουν ότι τα κείμενα εκφράζουν μια στάση από τον συγγραφέα απέναντι σε ένα ζήτημα. Μέσα από την αντιπαράθεση αυτή καλλιεργείται ο προφορικός τους λόγος.
- Αντιπαραθετική μελέτη απλούστερων και πιο σύνθετων γλωσσικά κειμένων για τη σταδιακή κατανόηση νέων – γλωσσικά πιο απαιτητικών - τρόπων κωδικοποίησης νοημάτων και ανάδυση των στρατηγικών αυτών μέσα από κείμενα και θέματα που έχουν νόημα για τα παιδιά.

Λογοτεχνία, θέατρο ως μέσο κατάκτησης στρατηγικών αναπλαισίωσης

- ΑΝΑΠΛΑΙΣΙΩΣΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Ως ανταπόκριση στη λογοτεχνία, το θέατρο παρέχει στα παιδιά ευκαιρίες να γίνουν θεατρικοί ήρωες, καθώς επίσης και κριτικοί, καθώς οικοδομούν και αξιολογούν διαφορετικές ερμηνείες των βιβλίων που διάβασαν.
- Καθώς διάφοροι μαθητές παίρνουν τους διάφορους ρόλους, ακούν με ποιον τρόπο είναι δυνατό οι άλλοι να κατάλαβαν μια κατάσταση, μια σκηνή, και στη συνέχεια αρχίζουν να εκτιμούν τα ενδεχόμενα πολλαπλά νοήματα της γλώσσας (Bakhtin, 1981, 1986. Halliday, 1978).
- Λαμβάνουν υπόψη τους τις οπτικές γωνίες που φέρνουν και παίρνουν από το κείμενο διάφοροι αναγνώστες-ηθοποιοί (Rosenblatt, 1978). Επιπλέον, οι μαθητές συνειδητοποιούν με μεγαλύτερη σαφήνεια τις κοινωνικές διαστάσεις της λογοτεχνίας, δηλαδή, αρχίζουν να εκτιμούν τις προσδοκίες της αμοιβαιότητας ή του διαλόγου μεταξύ των αναγνωστών και των συγγραφέων του γραπτού λόγου (Cazden, 1992. Nystrand, 1986, 1987, 1997. Nystrand & Wiemelt, 1991. Wells, 1998).

Φροντιστηριακά μαθήματα

- Προτείνουνε αλλαγή από το μεταβιβαστικό μοντέλο που σχετίζεται απλώς και μόνο στην ενίσχυση της γλωσσικής ικανότητας των μαθητών/-τριών. Τα φροντιστηριακά μαθήματα μπορεί να νοηθούν ως
- πλαίσια ενδυνάμωσης της φωνής του μαθητή – ως πλαίσια όπου ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές/τριες αποδομούν την ταυτότητα του αδύναμου αναγνώστη και συγγραφέα που κατασκευάστηκε στην τάξη.
- Η ενδυνάμωση της φωνής των μαθητών/-τριών Ρομά δεν μπορεί να γίνει παρά μέσα από την κατανόηση των σχέσεων εξουσίας που κρύβουν οι δραστηριότητες του εγχειριδίου και τα σχόλια του/της εκπαιδευτικού (π.χ. ασαφές επιχείρημα).